

บทคัดย่อ

โคพื้นเมืองเป็นสัตว์ที่เกษตรกรไทยเลี้ยงกันอยู่ทั่วไป โดยเป็นการเกื้อกูลกันระหว่าง สัตว์ พืชและคน โคพื้นเมืองมีลักษณะเด่นคือ มีความสมบูรณ์พันธุ์สูง ความทนทานต่อโรค แมลงและสภาพภูมิอากาศร้อนและมีความสามารถในการใช้ประโยชน์จากวัสดุเศษเหลือทางการเกษตรที่มีคุณภาพต่ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่มีข้อด้อยคือ มีขนาดเล็กและมีอัตราการเจริญเติบโตต่ำ การศึกษาในครั้งนี้เป็นการประเมินศักยภาพ อุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ของ การเลี้ยงโคพื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการวิจัยและ พัฒนาการผลิตโคพื้นเมืองในอนาคต ซึ่งดำเนินการทั้งโดยการรวบรวมข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ บทความและรายงานการวิจัย และรายงานประจำปีของหน่วยงานต่าง ๆ การสำรวจข้อมูลใน พื้นที่เป้าหมาย และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยงโค กับนักวิชาการและ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านโคพื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถจำแนก ข้อมูลที่ได้รับออกเป็นแนวนโยบายภาครัฐและยุทธศาสตร์ในการผลิตโคพื้นเมือง ลักษณะพื้นที่ เลี้ยงสัตว์ ปัจจัยเกื้อหนุนต่อการเลี้ยงโคเนื้อ จำนวนประชากรโคพื้นเมือง ข้อมูลผลงานวิจัยด้าน พันธุ์ ด้านการปรับปรุงพันธุ์และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพันธุ์ ด้านอาหารและการปรับปรุง คุณภาพอาหารสัตว์ ด้านการจัดการและการตลาดโคเนื้อ ปัญหาด้านโรคของโคเนื้อและ โรคติดต่อจากสัตว์สู่คนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการประเมินพบว่า การเลี้ยงโคพื้นเมือง นั้นส่วนใหญ่ยังเป็นการเลี้ยงโดยเกษตรกรรายย่อย ในลักษณะที่ผสมผสานในระบบไร่นา สภาพ พื้นที่เลี้ยงส่วนใหญ่อยู่ในทั้งทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะของหมู่บ้านหรือใกล้กับพื้นที่ที่เป็นป่าเขาที่ อยู่ห่างไกลจากชุมชน การเลี้ยงมีลักษณะที่ต้องอาศัยแหล่งอาหารตามธรรมชาติเป็นหลักและ บางส่วนมีการผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้าง เกษตรกรยังขาดการรวมกลุ่มอย่างเป็นระบบ และขาดความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรมเครือข่าย ขาดข้อมูลด้านพื้นที่เลี้ยงสัตว์ที่ เหมาะสม ขาดข้อมูลด้านจำนวนประชากรโคพื้นเมืองที่ชัดเจน ขาดแคลนอาหารสัตว์ตาม ฤดูกาล ขาดเทคนิคการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ ขาดเทคโนโลยีที่เหมาะสมในด้านการจัดการ เลี้ยงโคพื้นเมือง ขาดการจัดการด้านการตลาด และขาดการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ การวิจัยใน อนาคตจึงควรมีการวิจัยในหลายแนวทางเพื่อการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เหล่านี้

Abstract

Native cattle have been raised throughout the country by Thai farmers. The raising affairs exist in a way mutual support among animal plant and human. The outstanding characteristics of native Thai cattle are highly in breeding capability, diseases and insects resistance, hot and humid climate endurance and low quality agricultural by-products utilization. However, the animals are small in size and growth rate is not good. The study is an appraisal of potential, obstacles and problems of the native cattle raised in the northeast of Thailand to obtain trend of research and development on native cattle production. The project was done by collecting data from dissertations, articles, research and annual reports of many livestock-related units, field survey and idea sharing with farmers and experts experienced in native cattle raising system in the northeast. The obtainable information was categorized into governmental policies and strategies for native cattle production, raising area, supportive factors, native cattle population, compilation of research articles on breed, improvement of breeding and fertility, feed and improvement of animal feeds, cattle management, and cattle and beef marketing management, cattle diseases and major zoonoses in the northeast. The data showed that cattle are generally raised by small holding farmers in integration with other planting agricultural systems. Cattle raising areas are mostly in the village public area or close to mountain or forest area far from the community. The raising system is mainly dependent upon natural feeding resources but partially the existing local wisdom is partially used. The farmers still lack of networking system and continuity in running the network activities. Inadequacy of information on suitable raising area and actual cattle population, scarcity of feeds during each season, lacks of breed selection and improvement techniques, appropriate technology for cattle management, marketing and animal health management, still exist. Future research projects should be in many different directions in order to solve these problems and obstacles.